

The following groups of norms on different murder components can be specified in the Criminal Law of the Russian Federation. The first group is made up of norms on the elements of crimes of a murder, in which a person's life is the main direct object (Chapter 16 of the Criminal Code of the Russian Federation). The second group is formed of norms, which provide for elements of crimes of a murder, in which the life of a person is an additional direct object within the framework of the complex object (provided for by structural parts of the Criminal Code of the Russian Federation, other than Chapter 16). The third group are the norms on divisible crimes. Thenorm on murder is a component thereof. This means the totality of crimes considered by the legislator, the element of which is, in particular, a murder.

The article contains a table. It reflects the norms on a murder and shows their sanctions. The conclusion has been made based on the analysis of the sanctions that the legislator does not always reasonably identify variant norms.

The study supports the idea of presenting the associations of the norms in the following way

1) to use cross and one way references to other articles of the Criminal Law;

2) to show the ratio of general and special norms in a table. One column of the table should contain the general norms, and the other one should contain special norms.

Implementation of this suggestion will facilitate the selection of norms to be applied.

In general, it has been concluded that the approach of the legislator is often not balanced. As a result, this generates difficulties in practical application.

Key words: Association of Norms, a murder, criminal responsibility differentiation.

Стаття надійшла 19 лютого 2016 р.

УДК 343.35

І. М. Ясінь

ПРЕДМЕТ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 368² КК УКРАЇНИ

Досліджено предмет складу незаконного збагачення шляхом аналізу змісту та обсягу цього поняття. На основі аналізу правових положень національного та міжнародного законодавства надано тлумачення поняття «активи» у складі злочину «Незаконне збагачення», вказано на можливі проблеми у правозастосуванні. У процесі дослідження надано конкретні пропозиції щодо внесення змін у диспозицію ст. 368² КК України в частині її предмета.

Ключові слова: предмет складу злочину, ознаки предмета, активи, грошові кошти, майно, доходи.

Постановка проблеми. Предмет складу злочину, передбаченого ст. 368² КК України, «Незаконне збагачення» позначено в диспозиції цієї статті термінологічним зворотом «активи у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами». Таке позначення предмета складу незаконного збагачення у національному законодавстві узгоджується з тим, що запропоноване у рекомендаційній нормі, закріпленій у Конвенції ООН проти корупції, ратифікованій Законом України від 18 жовтня 2006 р. [1].

Однак від моменту доповнення КК України ст. 368² КК України Законом України від 07.04.2011 р. і дотепер, встановлення відповідності ознак предмета реально вчиненого діяння ознакам предмета складу злочину, передбаченого ст. 368² КК України, було утрудненим, що тягнуло незастосування цієї статті на практиці*. Зокрема це пов'язано з тим, що до моменту викладення ст. 368² КК України у новій редакції від 12.02.2015 р. предметом складу незаконного збагачення була «неправомірна вигода». Тож, зміст предмета складу незаконного збагачення спершу пересікався, а згодом повністю збігся зі змістом поняття предмета складу злочину, передбаченого ст. 368 КК України. Однак законодавчі зміни не вирішили ці проблеми, а натомість виникли нові, наслідком яких може бути обмежене застосування статті про незаконне збагачення на практиці.

Стан дослідження. Нововведена ст. 368² КК України була предметом досліджень у працях Л. П. Брич, Д. О. Гарбазея, О. І. Гузоватого, О. О. Дудорова, О. О. Книженко, В. М. Киричка, М. В. Кочерова, В. Н. Кубальського, Д. Г. Михайленка, В. І. Тютюгіна, М. І. Хавронюка, О. Ю. Шостко. Проте ці вчені досліджували лише окремі аспекти, що стосуються застосування норми про відповідальність за незаконне збагачення. Комплексному ж дослідженню склад цього злочину в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12.02.2015 р. № 198-VIII, зокрема його предмет, не піддавався.

Мета статті – дослідити зміст та обсяг поняття про предмет складу злочину, передбаченого ст. 368² КК України.

Виклад основних положень. Як очевидно із диспозиції ст. 368² КК України, передбачений нею злочин завжди вчиняється стосовно відповідного предмета, а тому належить до так званих предметних

* ЄДРСР України за запитом про ст. 368² КК України станом на 01.12.2015 р. не видає жодного рішення.

злочинів. Правильне розуміння (визначення) поняття предмета злочину взагалі, й досліджуваного складу злочину зокрема, має фундаментальне значення для кримінально-правової доктрини, законотворення та юридичної практики. Предмет складу злочину слугує розмежуванню окремих посягань, характеризуючи їх індивідуальні особливості, а також значною мірою здатен визначити характер і ступінь суспільної небезпеки [2, с. 226–242].

У кримінально-правовій літературі предмет злочину визначають як факультативну ознаку об'єкта злочину, що виявляється у матеріальних цінностях (котрі людина може сприймати органами чуття чи фіксувати спеціальними технічними засобами), з приводу яких та шляхом безпосереднього впливу на які вчиняється злочинне діяння [3, с. 10]. Крізь призму такого розуміння предмета злочину й буде проаналізовано предмет складу незаконного збагачення.

За логічною структурою будь-яке поняття має зміст та обсяг [4, с. 27]. Зміст поняття предмета будь-якого злочину характеризується ознаками, які зводять у три групи: 1) фізичні; 2) соціальні; 3) юридичні ознаки [3, с. 108]. У складі незаконного збагачення соціальні ознаки предмета, так само як і у злочинах проти власності [5, с. 220], представлені економічними ознаками.

А. А. Музика та Є. В. Лашук зазначають, що фізичні ознаки предмета злочину відображають його природні властивості, до яких належать: матеріальність, кількість, якість, форма, стан, структура [3, с. 110].

За своїм обсягом поняття «активи», з огляду на примітку 2 до ст. 368² КК України охоплює грошові кошти, інше майно, а також доходи від них. Тобто, за своєю якістю як фізичною ознакою предмет досліджуваного складу злочину має майновий характер.

Першим із різновидів активів як предмета аналізованого складу в законі зазначено грошові кошти. Відповідно до ст. 192 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) поняття «грошові кошти», яке ототожнюється з терміном «гроші», поширюється на грошову одиницю України – гривню, яка є законним платіжним засобом на території України, а також на іноземну валюту. Водночас слід зауважити, що поняття «грошові кошти» у регулятивному законодавстві відображається розмаїттям термінів [6; 7; 8], із роз'яснення змісту яких очевидно, що вони є тотожними з поняттям грошові кошти як предметом складу злочину «Незаконне збагачення».

Наступний різновид активів як предмета складу незаконного збагачення у законі зазначено як «інше майно». Відповідно до ст. 190 ЦК України «майном як особливим об'єктом цивільних прав вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки».

Згідно з міжнародними правовими актами «майно» – будь-які активи, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, виражені в речах або в правах, а також юридичні документи або активи, що підтверджують право власності на такі активи або інтерес у них [9; 10, ст. 2 п. d; 1, ст. 2 п. d].

Цінні папери є різновидом речей (ст. 177 ЦК України). Останні ж належать до майна (ст. 190 ЦК України). Тож, у складі незаконного збагачення цінні папери охоплюються поняттям «інше майно». Специфіка їх полягає у тому, що вони можуть обмінюватися на будь-яку іншу річ і уособлювати будь-яку споживчу вартість [11, с. 174]. Зважаючи на зазначене, вважаю, що цінні папери як особливий вид майна можуть бути предметом складу незаконного збагачення. Відповідно, як речі матеріального світу вони можуть бути набуті або передані суб'єктом відповідних суспільних відносин. Зокрема кримінальна відповідальність за незаконне збагачення настає у випадку набуття або передачі активів у виді цінних паперів, за відсутності доказів законних підстав їх набуття, незалежно від того, чи отримав суб'єкт відповідальності доходи чи дивіденди від реалізації таких цінних паперів. Оскільки сам незаконний процес набуття цінних паперів є порушенням встановленого законодавством порядку набуття їх у власність.

Щодо правової природи поняття «право на майно», то в доктрині кримінального права існує чимало позицій, проте єдиної думки про те, чи може воно бути предметом злочину, зокрема й досліджуваного, немає. Важливо зазначити, що кримінально-правове поняття «майно» вужче за цивільно-правове, тому що не включає, як правило, до його складу майнові права, майнові обов'язки, речі, вилучені з обороту [12]. Найпоширенішими у кримінально-правовій літературі* є позиції вчених, які упредметнюють право на майно, шляхом визнання предметом злочину документів, в яких це право закріплюється. Відповідно, поділяючи зазначену позицію, вважаю, що такими документами, які можуть бути предметом досліджуваного складу злочину, є платіжні документи, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, ощадні книжки, пластикові кредитні картки, інші банківські та фінансові

* Це положення в теорії кримінального права сформульоване і підтримане у працях: Григорьева Л. В. Уголовная ответственность за мошенничество / Л. В. Григорьева. – Саратов: СГАП, 1999. – С. 16; Куц В. Н. О непосредственном объекте вымогательства / В. Н. Куц // Проблемы социалистической законности. – Х., 1985. – Вып. 17. – С. 132; Малахов Л. К. Ответственность за вымогательство: квалификация и наказание по российскому и зарубежному праву: учеб. пособие / Л. К. Малахов. – Новгород: Изд-во Нижегород. ун-та, 1995. – С. 22.

документи, що можуть бути предметом валютно-фінансових відносин; жетони, які замінюють гроші, талони на паливно-мастильні матеріали, що мають вартість і дорівнюють сумі, яку б заплатили у загальному порядку отримання таких товарів.

Тож, зважаючи на положення національного та міжнародного законодавства, під категорією «інше майно» як складовою предмета досліджуваного складу злочину слід розуміти – речі (чинне законодавство не дає вичерпного переліку речей), зокрема рухомі та нерухомі, цінні папери та документи, що посвідчують право на майно.

Під поняттям «доходи від них», яке є третім різновидом предмета аналізованого складу злочину, зазначеним у примітці 2 до ст. 368² КК України, слід розуміти доходи, набуті суб'єктом відповідальності від реалізованого майна, а саме доходи від відчуження рухомого чи нерухомого майна, доходи від відчуження цінних паперів, доходи від банківських вкладів, доходи від передачі майна в оренду, дивіденди, проценти. Прикметно, що формулювання словосполучення «доходи від них» містить пряму вказівку на те, що такі доходи отримуються від майна і від грошових коштів.

Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення настає тоді, коли предметом такого збагачення були доходи, отримані (набуті) з порушенням встановленого законодавством порядку набуття вже реалізованого майна, особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Сам процес реалізації майна, внаслідок якого суб'єкт отримав доходи, для кримінально-правової кваліфікації значення не має, оскільки процедура його реалізації здебільшого проводиться за волею власника відповідно до підстав та умов, передбачених законодавством.

У разі вирішення питання про притягнення особи до кримінальної відповідальності за незаконне збагачення, якщо предметом злочину були доходи від реалізації майна, то насамперед слід з'ясувати джерело походження такого майна, як особа набула це майно, і чи є докази законності підстав набуття такого майна, від якого суб'єкт отримав доходи.

Економічна ознака предмета складу незаконного збагачення означає те, що він має мінову (грошова оцінка, ціна) і споживчу вартість (господарсько-економічна або культурна цінність, корисність), здатний задовольнити матеріальні та пов'язані з ними потреби людини. Вираженням вартості предмета є його грошова оцінка, тобто ціна. Ціну можна вважати формою грошового вираження вартості й цінності товару. Ціна зумовлює можливість одночасного вияву інтересів виробників і споживачів [13, с. 141].

Вартість незаконно набутих активів виражена у грошовій оцінці. Так, згідно з приміткою 2 до ст. 368² КК України під активами

у значному розмірі розуміють такі активи, вартість яких перевищує одну тисячу неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Станом на 01.01.2015 р. значний розмір активів, незаконне набуття яких тягне кримінальну відповідальність за ст. 368² КК України, становить 609 000 грн.* Є підстави вважати, що цей законодавчо визначений мінімум – поріг криміналізації незаконного збагачення є занадто високим, а тому необґрунтованим. Як зазначає Д. Г. Михайленко, «збільшення суми, яка утворює значний розмір активів, з 300 НМДГ до 1000 НМДГ, ... ще більше обмежило дію ст. 368² КК України» [14].

Відповідно до аналізу даних про розмір посадових окладів українських можновладців** та про рівень доходів простих українських громадян*** мінімальний розмір активів, незаконне набуття яких тягне кримінальну відповідальність за ст. 368² КК України, у 8,5 разів більший за розмір офіційних доходів українських чиновників, в 11,5 разів – за середню заробітну плату пересічного громадянина і в 37 разів – за прожитковий мінімум громадян. Незважаючи на те, що рівень заробітної плати державних чиновників не є високим, спосіб їх життя та вартість витрат не відповідає рівню офіційних доходів, поданих згідно з декларацією****. Попри майже повну відсутність офіційно зареєстрованих випадків незаконного збагачення, ця обставина свідчить про високу латентність цього злочину.

Так, в умовах економічної кризи та погіршення соціальних стандартів, така відмінність за розмірами одержуваних доходів і матеріального забезпечення пересічних громадян та українських чиновників призводить до соціально-економічної нерівності. Своєю чергою, ця

* П. 5 підрозділу 1 розділу XX Перехідних положень Податкового кодексу України.

** Скільки заробатують чиновники в Україні / Н. Маслюк. – 15 септєбря 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsnews.ua/economics/skolko-zarabatyvayut-chinovniki-v-ukraine-15092015160500>.

*** За даними ООН за межею бідності проживає більше 80% населення України, а це близько 34 156 210 громадян. Зокрема за стандартами ООН (використовується світовий критерій визначення межі бідності – 17 доларів США), якщо людина витрачає на проживання та продукти харчування менше 5 доларів на день, а на місяць менше 150 доларів, то вона живе за порогом бідності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/351307/oon-80-ukrayintsiv-zhyve-za-mezheyu-bidnosti>.

**** Transparency International опублікувала рейтинг найбагатших українських чиновників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?transparency_international_opublikovala_reyting_naybagatshih_ukrayinskih_chinovnikov&objectId=1355921.

відмінність у доходах полягає в порушенні відносин справедливого розподілу матеріальних благ у суспільстві, внаслідок зростання (набуття) активів у значному розмірі, законність походження яких не підтверджено доказами, однієї категорії осіб, та недоотримання чи отримання мінімального рівня доходів іншою категорією населення України. А це означає, що чим нерівномірніше розподілені доходи у суспільстві, тим більша частина населення вважає себе бідною, як на це вказує статистика [15, с. 71].

Як наслідок, така диференціація населення за рівнем доходів та рівнем їх матеріального забезпечення спричиняє погіршення соціального середовища, падіння суспільної моралі та руйнацію світоглядних позицій. Незаконне збагачення українських чиновників знижує рівень довіри громадян України до органів державної влади, викликає соціальне напруження й як наслідок є перешкодою на шляху до економічного та соціального розвитку країни.

Відповідно, зважаючи на характер відносин, ступінь суспільної небезпеки та суб'єкта відповідальності, законодавчо визначений мінімальний розмір предмета складу незаконного збагачення, що є ознакою, яка вказує на підвищений рівень суспільної небезпечності злочину, а тому має бути кваліфікуючою ознакою складу злочину. Такий, як у чинному законодавстві, мінімальний розмір предмета не дає можливості притягати до кримінальної відповідальності осіб, які набули такі активи у розмірі меншому, ніж визначено у примітці 2 до ст. 368² КК України, але водночас загальна вартість яких перевищує законні доходи суб'єкта відповідальності. І такі діяння є об'єктивно суспільно небезпечними. Суспільна небезпечність є необхідною умовою, однією з соціальних підстав криміналізації діяння [16, с. 204–242]. Суспільна небезпечність набуття суб'єктом складу злочину, передбаченого ст. 368² КК України, у власність та передача активів, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, в розмірі меншому, ніж 1000 НМДГ, обумовлена такими чинниками:

по-перше, незаконне збагачення будь-якого окремо взятого чиновника, як і одержання неправомірної вигоди, відображається на добробуті пересічних громадян у вигляді корупційної складової цін, тарифів на товари і послуги* з усіма негативними наслідками, які ця

* Див., напр.: Парламент перевірить факти щодо корупції в уряді та формування тарифів // Голос країни. 06.04.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://golosukraine.com/publication/politika/ukrayina/40046-parlament-perevirir-fakti-shodo-korupciyi-v-uryadi/#.Vm3RWj6oXff>; «Тарифна війна»: звіти затримуються // Антикор. 19 мая 2015 г. [Електронний ресурс]. –

обставина тягне для купівельної спроможності населення, розвитку економіки країни тощо;

по-друге, аналіз показує, що одноразові акти одержання неправомірної вигоди службовими особами здійснюються в розмірі значно меншому, ніж розмір предмета складу незаконного збагачення [17].

Тож, виникає запитання, яким має бути обґрунтований мінімальний кримінально караний розмір незаконного збагачення? Прикметно, що існуюче в законі, порівняно з раніше чинним законодавством та законопроектними пропозиціями [18], збільшення розміру предмета не обґрунтовано в жодному із супровідних документів та інших документах, пов'язаних із роботою над проектом Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро та Національного агентства з питань запобігання корупції.

Мінімальний кримінально караний розмір одержання неправомірної вигоди (ст. 368 КК України) та навіть той розмір, який є кваліфікуючою ознакою цього складу злочину, є незрівнянно нижчими, ніж мінімальний кримінально караний розмір предмета незаконного збагачення. Водночас одержання неправомірної вигоди є одним із основних шляхів незаконного збагачення. Існуюча в законодавстві відмінність

Режим доступу: http://antikor.com.ua/articles/42281-tarifna_vijna_zviti_zatrimujutsja; Підвищення тарифів супроводжують «тіньові» схеми // Україна комунальна. – 13 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/pdvishhennja-tarifv-suprovodzhujut-tnov-skhemi>; Ліки будемо закуповувати за незвищеними цінами / В. Шиндер // Преса України. – 24 лютого 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uapress.info/uk/news/show/63544>; СБУ запропонувала вивести «з тіні» закупівлі держпідприємств // Дзеркало тижня. – 8 липня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/sbu-zaproponovala-vivesti-z-tini-zakupivli-derzhpidpriyemstv-124757_.html; Продукти для дитсадка у Бучі дорожчі, ніж у супермаркеті // Українська правда. – 29.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiev.pravda.com.ua/columns/560a4ed052218>; Накрадено за рік. Список найгучніших журналістських розслідувань корупції у новій владі // Finance.ua. – 17.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/346672/nakradeno-za-rik-spysook-najguchnishyhzhumalistskyh-rozsliduvan-koruptsiyi-u-novij-vladi>; Брудні тендери: що відбувається з харчуванням дітей у навчальних закладах // Тиждень Київщини. – 07 серпня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyivschina.com.ua/mistsevi-novyny/98-brudni-tendery-shcho-vidbuvaetsia-z-kharchuvanniam-u-navchalnykh-zakladakh>; «Реформи», які знищили медицину // Тиждень Київщини. – 23 жовтня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyivschina.com.ua/suspilstvo-ta-zhyttia/241-reformy-iaki-znyshchyly-medysynu>.

між кримінально караними мінімальними розмірами предметів указаних злочинів призводить до привілейованого становища в сенсі кримінальної відповідальності тих хабарників, яких не спіймали на гарячому. А це – порушення принципу справедливості. Слід зауважити, що зазвичай розмір одноразово одержаної неправомірної вигоди і близько не сягає мінімального кримінально караного розміру предмета незаконного збагачення*. Водночас загальновідомо, що злочин, передбачений ст. 368 КК України, був і є складним у процесуальному доказуванні. Не спійманих на гарячому осіб практично неможливо притягнути до кримінальної відповідальності за хабарництво. Ця проблема може бути подолана шляхом застосування ст. 368² КК України. Але для її ефективності мінімальний кримінально караний розмір предмета відповідного складу злочину має бути співмірним із мінімальним кримінально караним розміром предмета складу злочину, передбаченого ст. 368 КК України.

Водночас мінімальний кримінально караний розмір незаконного збагачення не може бути тотожним із мінімальним кримінально караним розміром одержання неправомірної вигоди. Це пояснюється однією з умов криміналізації – вчинення відповідного реально скоєного злочину можна доказати в порядку, передбаченому кримінально-процесуальним законом. Для цього невідповідність наявних у суб'єкта злочину активів, іншого майна та доходів від них законно одержаним доходам має бути очевидною. Нині такою очевидною, доступною для доказування є сума, що дорівнює 500 НМДГ. Наприклад, якщо суб'єкт відповідальності із місячним доходом у розмірі 6000 грн, відповідно річним 72 000 грн, придбав майно (наприклад, автомобіль) вартістю 304 500 гривень (середня вартість бюджетного автомобіля в Україні, виражена у грошовому еквіваленті), що свідчить про невідповідність вартості придбаного майна доходам, отриманим із законних джерел, якщо єдиним законним джерелом таких доходів є заробітна плата, і якщо ним не надано інших доказів законних підстав походження такого майна.

Отже, вартість предмета складу незаконного збагачення слід визначати, з огляду на сукупність економічних показників та соціальних чинників, які розкриваються через рівень і динаміку суспільного життя та рівень життя суб'єкта відповідальності, що охоплює достаток, купівельну спроможність та рівень заробітної плати. Відповідно, аналіз

* Див. напр.: Корупційні тарифи на окремі послуги в Україні. Спілка підприємців. Аналітика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stina.org.ua/rozmiri-xabariv-v-ukraini>.

і вивчення економічних показників та соціальних чинників повинні враховуватися законодавцем під час визначення конкретної арифметичної величини, яка повинна відповідати розміру предмета складу незаконного збагачення.

На підставі зазначеного доцільно внести зміни до ст. 368² КК України щодо розміру предмета складу злочину. По-перше, зменшити мінімальний кримінально караний розмір предмета незаконного збагачення. Для цього потрібно зменшити суму значного розміру активів. По-друге, диференціювати кримінальну відповідальність за незаконне збагачення залежно від розміру предмета складу злочину. Це пропонується здійснити шляхом доповнення ч. 2 та ч. 3 ст. 368² КК України кваліфікуючими ознаками «набуття активів у великому розмірі» і відповідно «набуття активів в особливо великому розмірі». Під активами у значному розмірі пропоную розуміти гроші або інше майно, а також доходи від них на суму, що перевищує 500 НМДГ, у великому розмірі на суму, що перевищує 1000 НМДГ, в особливо великому розмірі на суму, що перевищує 2000 НМДГ.

Отже, набуття активів у власність на суму, яка перевищує законодавчо визначений розмір предмета складу злочину, передбаченого ст. 368² КК України, якщо загальна вартість набутих активів не відповідає доходам, отриманим із законних джерел, а також, якщо такі активи не були отримані з інших законних джерел, за таких обставин формують склад незаконного збагачення.

Предметові досліджуваного складу злочину характерна й юридична ознака. Вона полягає у тому, що суб'єкт злочину не має доказів законних підстав набуття таких активів. Законними є ті підстави, що передбачені ст. 328 ЦК України «Підстави набуття права власності». З приводу цього у постанові Верховного Суду України зазначено, що важливими є інші ознаки, які ідентифікують незаконне збагачення. Зокрема має бути визначена й офіційно закріплена наявність майна, яке значно перевищує офіційно проголошені (встановлені) доходи, а також встановлена невідповідність між доходами і майновим станом суб'єкта відповідальності (у редакції ст. 368² КК України від 07.04.2011 р.) [19].

Отже, сторона захисту вимушена підтверджувати законність набуття активів шляхом надання фактичних даних, які отримані виключно у передбаченому КПК України порядку, інакше такі доводи не будуть доказами [14].

Висновки. Отже, все зазначене дає підстави констатувати, що визначення поняття предмета складу незаконного збагачення у чинній редакції від 12.02.2015 р. є логічно правильним і відповідає суті статті

про незаконне збагачення. Однак законодавчо визначений розмір предмета досліджуваного складу злочину може обмежити сферу застосування ст. 368² КК України на практиці, що свідчить про недосконалість формулювання предмета відповідного складу злочину, а отже, потребує доповнень та змін. Зокрема необхідно: а) зменшити мінімальний кримінально караний розмір предмета незаконного збагачення; б) диференціювати кримінальну відповідальність за незаконне збагачення залежно від розміру предмета складу злочину.

З'ясування основних істотних ознак предмета складу злочину «Незаконне збагачення» є передумовою дослідження співвідношення предмета цього складу злочину з предметами складів злочинів, передбачених ст.ст. 368, 209 КК України, що, своєю чергою, є необхідною передумовою розмежування цих складів злочинів зі спільними ознаками.

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р. Ратифікована Законом України від 18 жовтня 2006 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.

2. Брич Л. П. Значення видів об'єкта і таких ознак, як предмет і потерпілий у розмежуванні суміжних складів злочинів між собою і для розмежування складів злочинів, передбачених конкуруючими нормами // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2007. – Вип. 44. – С. 226–242.

3. Музика А. А. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія / А. А. Музика, С. В. Лашук. – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2011. – 192 с.

4. Кирилов В. И. Логика / В. И. Кирилов, А. А. Старченко. – М.: Высшая школа, 1987. – 271 с.

5. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: курс лекцій / В. О. Навроцький. – К.: Знання, 2000. – 771 с.

6. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Національного банку від 21.01.2004 № 22 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>.

7. Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України: Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою, затвердженого постановою Нацбанку від 10. 08. 2005 року № 281 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0950-05>.

8. Про затвердження Інструкції з організації інкасації коштів та перевезення валютних цінностей у банківських установах в Україні: Постанова Національного банку України від 14 лютого 2007 року № 45 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0181-07>.

9. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8 листопада 1990 року // Офіційний веб-

сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_029.

10. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_789.

11. Лопашенко Н. А. Преступления против собственности: теоретико-прикладные исследования: монографія / Н. А. Лопашенко. – М.: ЛексЭст, 2005. – 408 с.

12. Демидова Л. М. Майно як предмет злочину / Л. М. Демидова // Вісник Академії правових наук України. – 2010. – № 3. – С. 267–275 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vapny_2010_3_26.pdf.

13. Економічна теорія: Політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання-Прес, 2006. – 632 с.

14. Михайленко Д. Г. Розвиток норми про незаконне збагачення в умовах зміни державної антикорупційної політики / Д. Г. Михайленко // Новітні тенденції законотворчості у сфері кримінального права: матеріали Інтернет-конференції (м. Одеса, 20 квітня 2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.onua.edu.ua/downloads/crime_pravo/inter-conf_ugolpravo_20150420.doc.

15. Хомяк М. Бідність в Україні у показниках соціальної статистики / М. Хомяк // Соціальні студії. – 2013. – № 2. – С. 70–76 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/socst_2013_2_15.pdf.

16. Основания уголовно-правового запрета. Криминализация и декриминализация / В. Н. Кудрявцев, П. С. Дагель, Г. А. Злобин и др.; отв. ред. В. Н. Кудрявцев, А. М. Яковлев. – М.: Наука, 1982. – 303 с.

17. Новини та публікації Генеральної прокуратури України // Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/news.html>.

18. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро та Національного агентства з питань запобігання корупції // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53755.

19. Постанова Верховного Суду України від 07.11.2013 р. по справі № 5-29 кс13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scourt.gov.ua>.

Ясинь І. М. Предмет состава преступления, предусмотренного статьей 368² УК Украины

Исследуется предмет состава незаконного обогащения путем анализа содержания и объема этого понятия. На основании анализа правовых положений национального и международного законодательства дается толкование понятия «активы» в составе преступления «Незаконное обогащение», указывается на возможные проблемы в правоприменении. В процессе исследования сделаны конкретные предложения по внесению изменений в диспозицию ст. 368² УК Украины в части ее предмета.

Ключевые слова: предмет состава преступления, признаки предмета, активы, денежные средства, имущество, доходы.

Yasin I. M. The subject of corpus delicti envisaged by the article 368² of the criminal code of Ukraine

The article deals with the subject of the illicit enrichment structure by analyzing the content and the scope of this concept. The meaning of the subject of corpus delicti envisaged by the Article 368² of the Criminal Code of Ukraine is characterized by the features that can be combined into four groups: physical, social, economic and legal.

The physical feature of the subject of the illicit enrichment structure is that it can exist only in the form of wealth, which is fixed by human senses and have money expression. That is, this feature becomes apparent in the sense that the discussed subject as the object in the material world of public relations can be acquired or transferred by the subject of the relevant relationships.

The social feature means that the assets are of certain value and significance for members of specific social relations. In particular, they are the grounds for arising social relationships between their entities in the activities of persons authorized to fulfill state functions and local self-government, with the observance by these entities the statutory procedure for acquiring the assets in the property.

The economic feature is that the subject of illicit enrichment structure is of exchange (money) and consumer value, capable to meet material and other related human needs. However, the amount of the subject of the illegal enrichment structure which reflects the actual volume of assets, restricts the force of the Article 368² of the Criminal Code of Ukraine because of the legally established scope of the subject which is inflated.

The legal feature is that the subject of the crime is not proof for legal grounds in acquiring assets in the property.

Cash, other property and income from them constitute the extent of the subject of the illicit enrichment structure and are covered as assets.

Key words: the subject of the corpus delicti, features of the subject, assets, money funds, income.

Стаття надійшла 28 січня 2016 р.